

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

'Geven jullie hun maar te eten!'

Over het rapport 'Geloven in het publieke domein'

kerkelijk leven

Aan het eind van het jaar 2006 deed de Wetenschappelijke Raad voor het Regeerbeleid van zich spreken. Er verscheen een dik rapport onder de titel 'Geloven in het publieke domein'. Dit meer dan vijfhonderd pagina's tellende boek bevat een groot aantal studies naar de plaats van geloof en religie in onze samenleving.

B. Kamphuis ■

Het rapport trok veel aandacht. Vooral de bewering dat 'religie' bezig is terug te keren, heeft pennen in beweging gebracht. Secularisatie blijkt niet een onomkeerbaar en onhoudbaar proces te zijn. In dit artikel wil ik iets uit dit boek doorgeven. Daarbij wil ik vooral kijken naar de betekenis die het heeft voor de kerk. Welke conclusies kunnen wij er voor onszelf uit trekken?

'...buitengewoon godsdienstig...' (Hand. 17:22)

Toen ik met het rapport bezig was, kwamen mij voortdurend bijbelteksten in gedachten. Ik heb een aantal ervan als tussenkopjes in dit artikel geplaatst. De eerste is de openingszin van Paulus' rede op de Areopagus in Athene: 'Atheners, ik heb gezien hoe buitengewoon godsdienstig u in ieder opzicht bent.' Vreemd genoeg blijkt ook onze samenleving nog altijd 'buitengewoon godsdienstig' te zijn. Dan moet je 'godsdienstig' wel in ruime zin nemen. Het rapport spreekt over 'religies' (waaronder ook niet-christelijke religies vallen), 'godsdienst' (een woord dat vaak wordt gebruikt om het rituele element te benadrukken), 'geloof' (een houding van overgave aan God), 'spiritualiteit' (met nadruk op het eigen persoonlijk leven), 'levensbeschouwing' (waaronder dan ook het humanisme valt) en 'zingeving' (vaak als een overkoepelende term gebruikt; zie voor deze verschillende termen 40-42).

Vreemd genoeg komt dit alles in overvloedige mate in onze maatschappij voor. Waarom vreemd genoeg? Omdat de verwachting was dat religie geleidelijk zou verdwijnen. Dat is wat bekend staat als de 'seculariserings-these': 'Modernisering en rationalisering van samenlevingen ... verdragen zich niet met een grote rol van religie. Religie zou volgens de verwachting op termijn vanzelf verdwijnen, hoogstens nog een tijdje stand houdend in de privésfeer' (13). Modernisering betekent

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Kamphuis 'Geven jullie hun maar te eten'	327
<i>Meditatief</i> - H. Drost Blijvende barmhartigheid	330
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Ieders behoud is niet gelijk	331
<i>Van binnen naar buiten</i> - L.J. Joosse Geloof in een nieuwe missie (2)	333
<i>Lied van de week</i> - J. Smelik Liedboek gezang 122	336
<i>Meegelezen</i> - T. Groenveld Verloren jaren	338
Uit de kerken, Persberichten	

‘onttovering’ van de samenleving. Wat vroeger als een wonder gezien werd, als een openbaring van God, wordt nu rationeel verklaard. Religie blijkt dan overbodig te zijn. Een tijdlang leek deze gedachte door de feiten gerechtvaardigd te worden. Steeds minder mensen gingen naar de kerk, steeds minder geloofden in God of in een leven na dit leven. Zeker in Nederland, of algemener, in West-Europa, leek de secularisatie definitief toegeslagen te hebben. Natuurlijk, hier en daar op het platteland, of in kleine steden, waren nog wel veel kerkgangers. Maar de trend was duidelijk: godsdienst was bezig een achterhaalde zaak te worden.

Inmiddels is het toneel echter veranderd. Religie lijkt weer terug van weggeweest. Onlangs verdedigde de schrijver Jan Siebelink in *NRC/Handelsblad* (23-12-2006) de stelling dat we de herkerstening van Nederland meemaken. Hij maakte de vergelijking tussen de bestseller van Geert Mak uit 1996, *Hoe God verdween uit Jorwerd* en zijn eigen roman uit 2005 *Knielen op een bed violen*, waarvan al zo’n 400.000 exemplaren verkocht zijn. Het eerste boek dankt zijn titel aan de secularisatie: zelfs op het platte platteland verliezen kerk en godsdienst hun betekenis. Het tweede boek gaat over niets anders dan godsdienst en honderdduizenden kopen het.

Naar aanleiding van de laatste Tweede-Kamer-verkiezingen en de gevolgen daarvan, kun je soortgelijke opmerkingen maken. Het CDA verliest maar een beetje en blijft verreweg de grootste partij, de ChristenUnie verdubbelt haar zetelaantal. Er lijkt op dit moment een kabinet te komen waarin christelijke partijen de meerderheid uitmaken. Het was een grote schrik voor de haters van elke religie. Ze leken op fluweel te zitten. Het enige wat ze hoefden te doen, was nog wat achterlijke gelovigen belachelijk maken. Maar ze hebben zich verrekend. In hun verwarring en angst beginnen ze zelfs te schelden. “De boeren hebben de macht gegrepen”, kopte Ilja Leonard Pfeijffer (*NRC/Handelsblad* 27-12-2006). Ze zien een opstand van de provincie tegen de Randstad. Hun verworvenheden dreigen verloren te gaan.

Het rapport van de WRR bevestigt dit beeld. Het is in strijd met de feiten om religie als een verdwijnend restant uit het verleden te zien. Meer dan zestig procent van de Nederlanders ziet zichzelf als religieus, meer dan veertig procent ontleent aan religie troost en kracht, voor bijna veertig procent is God in het persoonlijk leven belangrijk (72). Die percentages zijn door de bank genomen in het recente verleden (sinds 1990) eerder toe- dan afgenomen, terwijl ze in de tijd daarvóór alleen maar afnamen. Nederland blijkt nog altijd buitengewoon godsdienstig te zijn.

‘...de waarheid over God ingewisseld...’ (Rom. 1:25)

Maar betekent dat dat religie weer ‘terug’ is? Komt de goede oude tijd weer terug, waarin ieder fatsoenlijk mens kerkelijk was? Natuurlijk niet, de geschiedenis herhaalt zich nooit ongewijzigd.

In het *Nederlands Dagblad* van 13-01-2007 zei de godsdienstsocioloog D. Hak dat het rapport van de WRR een dikke zak lucht is, omdat het zou beweren dat religie weer terug is, terwijl dat helemaal niet zo is. Immers, het gaat alleen maar om “een zoekende zweverigheid die weinig te maken heeft met het christendom”. Met die beweringen wordt het rapport echter onrecht gedaan.

Tot in de ondertitel toe geeft het rapport aan dat er van een simpele terugkeer geen sprake is. Die ondertiteling luidt

‘Verkenningen van een dubbele transformatie’. De ene transformatie is die van het ‘publieke domein’. Daarin is sprake van personalisering (de grens tussen publiek en privaat is vaak maar moeilijk te trekken), internationalisering (denk aan de wereldwijde ophef over cartoons in een krant uit Denemarken) en virtualisering (cyberspace neemt de plaats in van de tastbare werkelijkheid; zie over deze transformatie (15). Maar de andere transformatie is die van de religie. Op allerlei manieren wordt in het rapport aangegeven dat religie veranderd is ten opzichte van vroeger.

Zo is de eerste conclusie van de bijdrage ‘Leefstijlen in zingeving’: “Er is sprake van een religieuze transformatie, waarbij de behoefte aan transcendentie niet meer exclusief is verbonden met geïnstitutionaliseerde religies: een ongebonden spirituele categorie is opgekomen” (194). De bijdrage van Gabriël van den Brink heet zelfs ‘De migratie van het goddelijke’. Daarmee bedoelt hij: “We lokaliseren het heil niet langer in de hemel of een sacrale sfeer en ook niet in de verre toekomst of een ideale maatschappij, maar in het concrete handelen van mensen en hun onderlinge betrekkingen” (428). Hij verwijst daarbij naar het succes van organisaties als Artsen zonder Grenzen of Amnesty International. Ook signaleert het rapport dat veel nieuwe vormen van religie zich keren tegen het idee dat verlossing nodig zou zijn. Ze zijn niet gericht ‘op het opheffen van het menselijk tekort, maar op de vervulling van het zelf’ (14).

Ongebonden spiritualiteit, los van instituten als de kerk, geen verlangen naar hemels heil of naar een nieuwe aarde, geen verlossing nodig maar alleen zelfverwerkelijking: de illusie dat alles wordt als vroeger, kunnen we wel opgeven. Ook de illusie dat onze postseculiere samenleving staat te springen om de boodschap van de Bijbel of van een bijbelgetrouwe kerk. Integendeel, wat we zien gebeuren herinnert maar al te sterk aan wat Paulus in Rom. 1:25 beschrijft: de waarheid over God wordt ingewisseld voor de leugen; “ze vereren en aanbidden het geschapene in plaats van de schepper, die moet worden geprezen tot in eeuwigheid. Amen.” Het herinnert aan wat hij schrijft in 1 Kor. 1: zoals de Joden om wonderen vragen en de Grieken om wijsheid, zo zoekt onze wereld naar zelfvervulling. Maar de boodschap van het kruis van Jezus Christus blijft ook voor deze wereld dwaasheid.

‘...schapen zonder herder...’ (Mar. 6:34)

En toch. Je kunt als christen een rapport als dit haast niet met droge ogen lezen. Ze denken geen verlossing nodig te hebben. Maar heel hun religiositeit en spiritualiteit is een grote schreeuw om verlossing.

Van den Brink, de man van de ‘migratie van het goddelijke’, omschrijft het goddelijke als “een kracht die (tijdelijk) de verdeeldheid van het menselijk bestaan opheft...

Ik doel op het moment waarop we geraakt worden door een vorm van eenwording, verzoening of betrokkenheid”. Op vele wijzen kan die kracht ervaren worden. “Gemeenschappelijk aan al die ervaringen is dat men het besef van strijd, gemis of vijandschap te boven komt en voor een moment aan de eenheid van het leven proeft” (418).

Het gaat mij nu niet om de wijze waarop Van den Brink dit invult. Daar kun je een heleboel vraagtekens bij zetten vanuit een christelijke overtuiging. Voor hem is die ervaring van het goddelijke iets wat in allerlei religies en ook buiten iedere religieuze ontvangen kan worden, zelfs ‘in een heftige vrijpartij van twee geliefden’. Maar er is kenne-

lijk 'een besef van strijd, gemis of vijandschap', er is 'verlangen naar de eenheid van het leven'. En dit is maar niet een persoonlijk besef en verlangen van deze auteur, het is wat hij als socioloog waarneemt om zich heen.

Natuurlijk is dat besef er. Het menselijk leven wordt gekenmerkt door gemis, zelfs in een welvaartsmaatschappij. Want er is altijd strijd, er is altijd verdriet, er is altijd gebrokenheid. Juist onze moderne samenleving wordt gekenmerkt door gebrokenheid. We kunnen ons bestaan niet langer zien als een zinvolle en samenhangende totaliteit. Er zijn allemaal verschillende gebieden in ons leven, die zich niet laten samenvoegen tot een harmonieus geheel. Als het geen paradox was, zou je kunnen zeggen dat de essentie van moderniteit juist gelegen is 'in conflicten, strijdigheden, coördinatieproblemen, breuken, fragmentatie en heterogeniteit' (418).

Dat roept verlangen op naar de eenheid van het leven - een eenheid die ons alleen maar geschonken kan worden in de ervaring van 'het goddelijke'. Hoe koel, wetenschappelijk afstandelijk ook geformuleerd, het greep me naar de keel toen ik dit las. Eenheid van het leven - dat is het nu net wat God ons in Jezus Christus geeft. God heeft besloten "alles in hemel en op aarde onder één hoofd bijeen te brengen, onder Christus" (Ef. 1:10). Hij is het 'die alles in allen (of: alles in alles) vervult' (Ef. 1:23): de brokstukken worden door Hem bij elkaar gebracht. "In Hem heeft heel de (goddelijke) volheid willen wonen en door Hem en voor Hem alles met zich willen verzoenen, alles op aarde en in hemel, door vrede te brengen met zijn bloed aan het kruis" (Kol. 1:19,20). Jezus Christus is de gekruisigde. Hij onderging onze gebrokenheid om haar te herstellen, de breuk tussen God en mensen, de breuk tussen mensen onderling, heel de gebrokenheid van onze werkelijkheid onder de zonde en onder de vloek over de zonde. Het gebroken brood aan het avondmaal laat ons zien waar eenheid ligt, waar verzoening ligt: alleen bij Jezus, die zich gegeven heeft tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

Toen Jezus de grote menigte zag die Hem volgde, voelde Hij medelijden met hen, omdat ze leken op schapen zonder herder. Schapen zonder herder, zijn dat niet ook al die mensen die, religieus of niet, streven naar eenheid van het leven zonder het echt te vinden? Je moet meer over hen zeggen, dan alleen dat ze de waarheid over God hebben ingewisseld. Zouden we niet ook moeten delen in het medelijden van Jezus?

'Geven jullie hun maar te eten!' (Mar. 6:37)

Dan weten we wat ons te doen staat. Vervuld van medelijden met die schapen zonder herder zegt Jezus tegen zijn leerlingen: "Geven jullie hun maar te eten!".

Er is honger in onze wereld, honger naar eenheid, naar vrede, naar genezing. En wij hebben het brood, brood voor het eeuwige leven. Gebroken brood, het lichaam van Jezus; wijn, zijn bloed dat werd vergoten voor de zonden van de hele wereld. Wij hebben het evangelie van God die de wereld, deze wereld, zo lief heeft dat Hij zijn eigen Zoon ervoor gegeven heeft. Wat kunnen we anders doen dan hun te eten geven?

Natuurlijk roept een rapport als dit vele vragen op. Vragen over de plaats van het evangelie in de publieke samenleving: wat is de taak van christelijke politiek, van christelijke organisaties? Vragen over godsdienstvrijheid: wat houdt die precies in, hoe ver reikt die? Verdient religie nog wel bescherming, nu de religieuze beleving zo geïndividualiseerd is (22)? Vragen over de positie van de Islam: is dat

echt een bedreiging en in welk opzicht dan? Vragen over de onderwijsvrijheid. Eén van de artikelen gaat over de kritiek op de overheidsfinanciering van het bijzondere onderwijs. Het rapport bevat ook bijdragen die radicaal met elkaar in strijd zijn. Terwijl de één een positieve opgave ziet voor de kerken in het publieke domein (Van den Brink, 419), stelt de ander dat religie juist vaak een destructieve invloed heeft op morele overtuigingen en praktijken en maar al te vaak het vrije publieke debat verstoren (Wils, 435, 445). Zulke tegenstellingen zijn ook logisch bij een bundel waaraan wetenschappers met heel verschillende disciplines en uitgangspunten hebben meegewerkt. Maar ze roepen tegelijk weer nieuwe vragen op: hoe objectief zijn de bijdragen eigenlijk en is dit rapport in zijn geheel wel bruikbaar om de plaats van geloof in het publieke domein te tekenen? Maar alle vragen die je kunt stellen nemen niet weg, dat dit rapport allereerst een vraag aan ons stelt. We komen niet meer weg met de constatering dat we nu eenmaal in een steeds verder seculariserende wereld leven. We leven in een samenleving waarin velen honger hebben naar heelheid, naar verzoening. Geven we hun echt te eten?

'...als het zout zijn kracht verliest...' (Mar. 9:50)

Ergens in de marge van het rapport worden de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt ook nog genoemd. Het is in de bijdrage 'Een religieuze atlas van Nederland', om precies te zijn de subparagraaf waarin de orthodox gereformeerde kerken worden behandeld (99-102). Onze kerken blijken de grootste van de daar behandelde. Er staan een paar leuke kaartjes over de verdeling van de orthodox gereformeerden over Nederland. De interesse van de schrijver was kennelijk niet erg groot, blijkens de opmerking dat de hoge aantallen in de provincies Overijssel en Gelderland voor een deel te verklaren zijn uit het feit dat "zowel de GKv als de NGK in Kampen (Overijssel) is ontstaan" (102). Zo leer je nog eens wat.

Veel reden voor interesse is er ook niet. De orthodox gereformeerden vormen qua aantal een stabiele groep. De ontkerkelijkheid gaat hun echter niet voorbij. De eerste tekenen van terugloop door minder gedoopten zijn al zichtbaar - vooral bij de GKv. Dat is dan ons aandeel aan de religieuze ontwikkelingen in Nederland.

Dat het zo marginaal is, hoeft ons ook niet te verbazen. We hebben immers nauwelijks tijd om hun die honger hebben eten te geven. We hebben het druk met elkaar nader te bekijken en heel goed na te rekenen. We hebben het druk met websites, waarin we alle verontrustende ontwikkelingen op een rijtje proberen te zetten, en dus nooit iets positiefs kunnen vermelden. We hebben het druk met vele interne kwesties.

Onze Heer zegt in Mar. 9:50: "Zout is goed! Maar als het zout zijn kracht verliest, hoe zullen jullie het zijn kracht dan teruggeven? Zorg dat jullie het zout in jezelf niet verliezen en bewaar onder elkaar de vrede".

N.a.v. W.B.H.J. van de Donk e.a. (red.), *Geloven in het publieke domein. Verkenningen van een dubbele transformatie* (serie 'Verkenningen' van de WRR), Amsterdam 2006

Prof. dr. Barend Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen en hoofdredacteur van dit blad.

Blijvende barmhartigheid

*Alle geslachten zullen mij voortaan gelukkig prijzen,
ja, grote dingen heeft de Machtige voor mij gedaan,
heilig is zijn naam.*

Barmhartig is Hij, van geslacht op geslacht

Lukas 1 vers 48-50

H. Drost ■

Als God Zijn naam uitroept, zegt Hij dat Hij barmhartig is¹. Dat komt steeds weer in de (bijbelse) geschiedenis naar boven. God komt in actie als mensen in de ellende zitten. Dat is Zijn barmhartigheid.

In het Oude Testament staat hoe God Hanna helpt. Ze werd getreiterd door Peninna, omdat ze geen kinderen kreeg. Juist op de feestdagen werd ze bij de maaltijd zo geijnd dat ze geen hap door de keel kon krijgen. Ze is ziek van ellende en roept tot de HERE. Hij neemt het voor haar op zodat ze haar loflied zingt. Hij komt in actie voor mensen die niet meetellen.

“De HEER maakt arm en hij maakt rijk, vernedert diep en heft hoog op”².

In het Nieuwe Testament zingt Maria haar loflied: “Barmhartig is hij, van geslacht op geslacht”. Hij kwam in actie toen Zijn volk niet meer in tel was. Wat stelde Israël nog voor, wat was er over van Davids troon? Herodes regeerde. Caesar had de macht. Maar God maakt klein wat groot is en groot wat klein is. Maria ziet het gebeuren:

“Hij trekt zich het lot aan van Israël, zijn dieenaar, zoals hij aan onze voorouders heeft beloofd: hij herinnert zich zijn barmhartigheid jegens Abraham en zijn nageslacht, tot in eeuwigheid”³

Gods barmhartigheid is een constante factor. De HERE stompt niet af. Wij stompen wel af. Onze barmhartigheid is die van de korte, oppervlakkige emotie van onze cultuur. ‘Zielig’, zeggen we als we weer een aidspatiënt uitgemergeld zien sterven op de tv. Maar we hebben het druk. We gaan weer over tot de orde van de dag. We kunnen dat toch niet allemaal meeslepen? Daar ga je zelf emotioneel aan kapot.

Maar Gods barmhartigheid is blijvend: Zijn tranen blijven stromen. En Hij blijft in actie komen. Hij wordt warm van liefde als wij door onze eigen-

wijsheid en zonde ons weer in de nesten hebben gewerkt. Het raakt God als wij roepen: ‘Vader, wees mij genadig’⁴. Hij gaf in Christus alles wat we nodig hebben om verlost te worden.

Wie daar naar kijkt, heeft altijd een reden om God te loven.

*In de dank tel je Gods zegeningen.
In de lofroem je Gods eigenschappen.*

Ons gebed zal vaak beginnen met danken. Maar het kan ook heel goed zijn om met de lof te beginnen. Het doet je anders naar de wereld kijken. Het doet je anders naar jezelf kijken.

Ook in verdriet - begin bij God. Hij is goed. Hij is wijs. Hij is er.

Dat maakt je verdrietige hart ruim - want er is meer dan jouw verdriet.

Dat maakt je terneergeslagen geest opgewekt - HIJ is er.

God te loven verruimt je leven en denken. Ook in het donker van je leven straalt dan het licht van Gods barmhartigheid. Hij is geweldig. Hij is om te prijzen:

“Hij straft ons niet naar onze zonden, Hij vergeldt ons niet naar onze schuld. Zoals de hoge hemel de aarde overspant, zo welft zich zijn trouw over wie hem vrezen”.

Ds. Henk Drost is predikant van de Gereformeerde Kerk te Houten

Noten:

1 Exodus 33:19

2 1 Samuel 2:7

3 Lukas 1:54-55

4 Psalm 51:3

Ieders behoud is niet gelijk

wandelen met God

Zal er straks verschil in oordeel zijn?

Alle ongelovigen worden niet over één kam geschoren.

Maar de gelovigen dan...?

B. Luiten ■

Over ongelovigen deed Jezus markante uitspraken. Voor de inwoners van Sodom zal de dag van Gods oordeel 'draaglijker' zijn dan voor de bewoners van Kafarnaüm, voor zover zij de Verlosser verworpen hebben. Hetzelfde geldt voor Tyrus en Sidon (Mat. 11:20-24). In al die heidense steden heeft de Heer zich niet zó geopenbaard als onder zijn eigen volk. Dat maakt verschil. De Heer is niet onrechtvaardig. Al kunnen wij ons niet voorstellen hoe dat verschil zal zijn. Jezus is de weg, de enige. Zonder Hem zal niemand ooit God ontmoeten. Maar zal er ook verschil zijn in het oordeel over Gods kinderen? Is er straks meer of minder heerlijkheid voor ons weggelegd?

Gelijk en ongelijk

Alle arbeiders in Gods wijngaard krijgen straks gelijk loon, de groten en de kleinen, de ouden en de jongen. Terecht is die overtuiging diep geworteld. Omdat wij voor God nooit iets verdienen voor ons behoud. In de hele wijngaard is slechts één loon ooit echt verdiend, namelijk door onze Heer Jezus Christus, in zijn leven vol lijden én gehoorzaamheid. Zijn loon is bij Hem, wanneer Hij komt om ons te oordelen. Daarin mogen wij delen. En dat mag ook nu al, in geloof, diep in het hart. Daarin zijn we allen gelijk, zoals we eten van hetzelfde brood en drinken uit dezelfde beker.

Toch is daarmee niet alles gezegd. Want dit gaat vooral over de vraag, óf wij voor God behouden worden, *en op grond waarvan*. Daarover kunnen we nu kort en duidelijk zijn. Ons behoud is alleen in en door Jezus Christus, en dus zijn we daarin allen gelijk.

Maar een andere vraag is, *hóe* je wordt behouden. Hoe bekijkt God je leven, wat bewaart Hij en wat niet? Wat gaat mee en wat niet? Je werken volgen je na (Opb. 14:13). Daarin zijn we niet allen gelijk.

Een eeuwig verbond

Wij belijden, dat God in Christus een verbond heeft gesloten voor eeuwig, met ons en onze

kinderen. Een verbond dat dagelijks wordt uitgebreid. Ieder die Christus aanvaardt, heeft Abraham tot vader (Gal. 3:29).

Voor ons is eeuwig zonder eind. Wat God hier en nu geeft en belooft, vervult Hij dwars door ons sterven heen. De band met Hem is sterker dan de dood. In alles is Hij er op gericht, om dit tijdelijke begin te bekleden met eeuwigheid. Daarop vertrouwen wij, daarvan zingen wij. Zelfs bij het naderen van de dood zal God volkomen uitkomst geven.

Maar bekijk dat nu eens van de andere kant, vanuit de eeuwigheid. Wanneer wij daar straks mogen zijn, door Gods genade, zullen wij in alle eeuwigheid toch ervaren dat Gods verbond *begon* in de tijd. Wat daar is gezegd en gedaan, door God en door ons, behoudt zijn waarde. In het bijzonder wat Jezus Christus heeft gedaan, in de tijd die dan voorbij zal zijn, is onvergetelijk voor eeuwig.

Ook op die manier is het leven één in Christus. Het sterven wordt een doorgang, geen afsluiting waarbij alles wordt vergeten. Niet dat wij resultaten kunnen meenemen, maar God laat onze werken achterna komen. Onze werken zullen bijdragen aan ons kleed op de bruiloft van het Lam (Opb. 19:8).

Op grond van deze woorden van God mogen we zeggen, dat niet alleen onze persoon behouden wordt, maar ook ons *leven*, de *levensinhoud*. Gods verbond is eeuwig, *en het omvat alles in je leven*, je doen en je laten, je gedachten en je woorden, je inkomsten en je uitgaven, je tijd en je aandacht. Voor Hem hoort dat er allemaal bij, *en dat blijft ook zo*. Niet alleen worden wijzelf gewassen met het bloed van het Lam, ook onze werken worden gereinigd van zonden. Anders kunnen ze niet volgen. Bij God is enkel licht, geen duisternis.

Wat heeft blijvende waarde?

Op die manier wordt de vraag interessant: wát valt er dan allemaal te wassen, te behouden en te volgen? Wat is de moeite waard? Anders gezegd: wat strekt in je leven God tot eer, zodat het enige zin heeft om gereinigd te worden?

Is dat een vraag die sterk leeft onder ons? Soms heb ik de indruk, dat de gedachte overheersend is dat alle zonden vergeven worden. Dan is al het slechte weg. Een geruststellende gedachte.

Toch is daarna de vraag: *als alle vuil van onze werken weggewassen is, wat is daar dan van over?* God spreekt door Paulus over zijn vuur, dat over al onze werken gaat. Niet het vuur van de hel, want het is om te louteren. Niet om te beoordelen óf je behouden wordt, want het zijn werken van hen die bouwen op Christus (1Kor. 3:10-15). Ongeacht de uitslag zal ieder die op Christus bouwt, behouden worden, door het vuur heen. Maar intussen maakt het wel verschil of je werk standhoudt of verbrandt. Heb je gebouwd met goud, zilver en edelstenen, dan zal er veel overblijven. Maar deed je het met hout, hooi of stro, dan zal je werk verbranden en jij zult schade lijden. Hoezo schade? Wel, dan zijn er heel weinig werken die volgen. Al je werken worden gewassen met bloed, gelouterd in het vuur. Maar leegheid kun je niet wassen. Wat geen inhoud heeft, kun je niet louteren. Dat is waar het om gaat, wat het verschil maakt tussen loon en schade (1Kor. 3:14,15).

Van ouds heeft God zich vertoond in een brand, waarmee Hij voor zijn verbond in vuur en vlam staat (Gen. 15:17). In datzelfde vuur komt Hij straks over ons leven de balans opmaken (Maleachi 3:19 NBV; Maleachi 4:1 NBG '51). Zijn liefde, zijn ijver, zijn trouw, zijn hartelijk verlangen naar de bruiloft van het Lam zal de maatstaf zijn waaraan Hij ons leven toetst. Vindt Hij dan goud bij ons (al is het dof en aangeslagen), of zilver (al is het mat), of edelstenen (al zijn ze ruw door onze zonden)? Dan komt dat allemaal prachtig te voorschijn! Maar treft Hij hout (wel sterk, maar geen liefde), of hooi (zelfs niet sterk), of stro (volstrekt waardeloos in dit vuur), dan is het in één vlaag verdwenen. Schade!

Wonderbaarlijk is Gods genade, dat je met verbrande werken toch nog behouden kunt worden, in Christus. Toch zul je spijt hebben van je slordig begin van een eeuwig verbond.

Stel je er iets van voor...

Nu moet niemand denken, dat het goud heel moeilijk bereikbaar is. Dat is met aards goud misschien zo, maar bij God niet. Wie door de liefde van Jezus een glas water geeft aan een dorstige, zal tot zijn verbazing ontdekken dat de Heer dat straks nog weet. Dat was goud! Evenzo wie door de Geest van Jezus bewogen is met het lot van zijn naaste, en zo kijkt en spreekt, zal zijn werken glanzend terugvinden. Daarover zal veel verbazing zijn, want daarom deden we het niet, om zelf op te vallen. Juist daarom wil de Heer het als een sieraad bewaren, het was voor Hem, dat vergeet Hij in eeuwigheid niet.

Evenzo is het hout en het stro heel dichtbij. Niet alles wat we doen is rechtstreeks slecht te

noemen. Mag je naar de film? Mag je naar een café? Mag je dit, mag je dat? Per vraag is dat niet af te wijzen. Maar wel kan alles bij elkaar een leven zijn, waarin voor God heel weinig vreugde te vinden is. Jezus wil van harte het vuil van je werken wegwassen, maar als er vervolgens geen enkele waarde overblijft, wat dan? Er is wel kritiek te oefenen op de boeken van Randy Alcorn, dat hij te ver gaat in zijn fantasieën over de hemel. Zo heb ik er mijn twijfels bij, of C.S.Lewis daar inderdaad bezig is aan een nieuwe serie kinderboeken, om iets te noemen. Maar toch schieten we door in een ander uiterste, als we ons bestaan straks ons niet voorstellen als een voortbestaan. Als we helemaal geen gedachte hebben over een vervolg op hier en nu. Waarin ook veel doorklinkt van hier en nu. Daarom kan het m.i. helemaal geen kwaad, wanneer Alcorn beschrijft hoe de Heer straks je leven met je doorneemt. Of dat precies zo zal gaan als hij zich voorstelt, is niet ter zake. Het gaat om een beeldrijke beschrijving van de waarheid, dat ons leven nu overgaat in ons leven straks. Een beschrijving die ons helpen kan om daar wat meer concreet aan te denken en ons leven hier en nu waarde te geven voor God.

Eén voor één

Straks komen we daar binnen, ieder afzonderlijk. In een grote gemeenschap der heiligen, toch wordt je leven op zichzelf bekeken. Merkwaardig zal dat zijn, als je bijvoorbeeld hier op aarde 40 jaar getrouwd bent geweest. Dan heb je jarenlang van alles gedeeld, ook je omgang met de Heer. Maar uiteindelijk kom je één voor één bij Hem.

Misschien wordt iemand daar angstig van. Want wat zal dat indrukwekkend zijn! En wie kan voor de Heer bestaan?

Toch wordt dit met nadruk gezegd tegen Gods kinderen, niet tegen zijn vijanden. Hun leven zal ook aan het licht komen, zonder twijfel. Maar juist van zijn kinderen wil God graag zien, wat ieders werk *waard* is. Bij herhaling wordt dat geschreven (1Kor. 3:13). Klinkt daar ook niet het verlangen in door van een Vader, die graag trots op zijn kinderen wil zijn? En de liefde van de Zoon, door wie we nieuwe mensen zijn? En de inzet van de Geest, die elke dag met ons bezig is?

Wij zijn voor God zeer de moeite waard. Wij belijden dat, terwijl we dankbaar zien op Hem. En Hij wil dat graag terugzien in ons.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Geloof in een nieuwe missie (2)

In de zeventiende eeuw openden zich nieuwe perspectieven. Andere volken kwamen binnen de Europese horizon. Ook voor de kerk. Tegenover Rooms-katholieken zochten Presbyterianen en Gereformeerden naar een nieuw profiel voor missionaire activiteiten. In Canada zette de rooms-katholieke kerk vanuit Frankrijk haar militante, middeleeuwse kerkpolitiek door. Zij benaderde Indianen bij voorbaat als Franse burgers en legde hen de Franse cultuur op, daar zij heilig geloofde de enige echte kerk te zijn waar iedereen wereldwijd aan moest geloven.

Presbyterianen demonstreerden hun missionaire bedoeling in Amerika evenals Nederlanders in West-Indië. Hun missionaire benadering is nog in allerlei opzicht relevant. In dit tweede artikel stellen we de presbyteriaanse activiteiten aan de orde, in een derde artikel schetsen we hoe gereformeerde kerken destijds hun missionaire opdracht invulden.

L.J. Joesse ■

Nieuw Engeland

Presbyterianen legden in Schotland een nauwe band tussen kerk en natie. Sterker nog, zij vereenzelvden kerkvolk en nationale gemeenschap. De presbyteriaanse kerk werd volkskerk, een nationale kerk. Dit werd vastgelegd in een 'covenant', een verbond, gesloten tussen God en de natie. Dominees kregen een politieke status als volksvertegenwoordigers, de koning werd hoofd van het kerkvolk. Dat gaf voedsel aan een onzichtbare kerkidee. De zichtbare kerk was niet een geheel van bekeerden, laat staan van uitverkorenen. Wie bij de natie hoorde, had recht op de doop. Een kerk kon eventueel in meerderheid bestaan uit niet-bekeerden. De noodzaak van bekering en 'inner security' of innerlijke geloofs zekerheid van kerkleden werd beklemtoond en gaf voedsel voor opwekkingsbewegingen binnen de vaderlandse kerk. Dit nationale volksdenken kwam tevoorschijn in haar zendingswerk. Het leidde tot wat vandaag 'profetisch calvinisme' heet. Dat hield een apocalyptische visie in waarbij de kerk zichzelf zag als Gods uitverkoren instrument voor de realisering van Gods verlossingsplan met de wereld. Missionaire activiteiten van de kerk kregen hun plek in de uitvoering van Gods historische plan, waarom haar missie bestond in de vestiging van Gods heilsstaat op aarde temidden van Indianen. Het werd het fundament voor Amerikaans optimisme dat een nieuwe, betere wereld maak-

baar was en werd de religieuze wortel van het actuele Amerikaanse levensgevoel 'Gods own country' te zijn.

Rond 1620 brachten politieke ontwikkelingen, economische malaise en moreel verval onze presbyteriaanse broeders en zusters ertoe hun Britse vaderland vaarwel te zeggen en o.a. naar West-Indië te emigreren. Migratie werd vanuit Hand. 16:9 gemotiveerd, de roep om overzeese volken te komen helpen zoals de apostel Paulus naar Europa werd geroepen: 'kom over en help ons'. Want zij verwachtten de spoedige ondergang van de Britse samenleving en vestigden zich met dit ondergangssentiment over een immoreel Engeland in forse groepen op de Antillen en in Noord-Amerika dat met de naam Nieuw Engeland werd gesierd. Daar kon een nieuwe tijd doorbreken en een betere wereld worden opgebouwd. Veel migranten behoorden tot de puriteinen of presbyterianen. Aan hun onderlinge geloofsverschillen gaan we voorbij.

De koloniën in Nieuw Engeland werden bestuurd door een Politieke Raad, een General Court die in Boston zetelde. Pas vanaf 1662 bemoeide de Engelse regering zich vanuit Londen intensief met Nieuw Engeland. De koloniale kerk werd bevolen ieder die erom vroeg, te dopen. Burgerschap werd vereenzelvigd met gedoopt-zijn zoals in Engeland en Schotland. Joden verloren hun burgerrecht omdat ze geen christen waren. William Rogers die als predikant van Rhode Island een scheiding tussen

kerk en staat wilde doorvoeren, werd verbannen als stichter van baptistenkerken in Nieuw Engeland.

In Londen werd in juli 1649 een 'New England Company' opgericht die in 1662 vervangen werd door de 'Compagnie tot evangelieverbreiding in Nieuw Engeland'. Haar doel was missionaire inspanningen door middel van particuliere giften en fondsenwerving te financieren.

Optreden van John Eliot

Vanaf 1632 vroeg de koloniale raad de kolonisten om grondgebied van Indianen aan te kopen, zoals van stamoudste Cutshameskin, om het Britse gebied strategisch uit te breiden. Tegelijk vaardigde de raad missionaire richtlijnen uit om Indianen te bekeren. Voor predikanten stelde de Court in 1644 een rooster op om in de dorpen van Indianen te gaan preken. Als eerste op de lijst prijkte dominee John Eliot. Zijn collegae hadden er weinig oren naar, maar Eliot was bereid naast zijn gemeentewerk deze politieke opdracht uit te voeren. Zijn optreden werd destijds en wordt vandaag nog gezien als kenmerkend voor presbyteriaans zendingswerk.

John Eliot had op 27-jarige leeftijd Engeland de rug toegekeerd en was sinds 1631 als puriteins predikant in Massachusetts aan het werk. Hij vond een volwaardige plaats in de kerk te Roxbury waar hij als 'lerend ouderling' (teaching elder) in 1632 aan de gemeente werd verbonden. Hij was dus als predikant geen 'ruling elder' of regeerouderling waarom hij zich niet met bestuurszaken van de kerk behoefde bezig te houden. Hij kon zich concentreren op evangelieprediking en onderwijs onder kolonisten. In opdracht van de Court trok hij sinds 1646 voortaan naar een Indiaans dorp, Nonantum, vier mijl van Roxbury gelegen. In zijn bekeringswerk richtte Eliot zich op stamoudsten als Cushameskin. Deze werd zijn tolk en diens status gebruikte Eliot om ingang te vinden in Indiaanse dorpen. Regelmatig trad hij in werkoverleg met de Politieke Raad om aan de missionaire, politieke richtlijnen te voldoen als zijn 'directives'. Zijn werk breidde zich geleidelijk uit tot andere dorpen als Natick en Neponset, waar samenkomsten ontstonden van Indianen onder leiding van Eliot. Via sachems of oudsten bereikte hij een diversiteit aan Indianen die hij per stam dorpsgemeenschappen liet bevolken. In een later stadium zette hij zich zelf tot taalstudie.

In juli 1683 kon hij uiteindelijk een Indiaanse predikant installeren, Daniël Tokkohwompait. Eerder had zijn collega, Thomas Mayhew Jr., met toestemming van de Politieke Raad en van Indianenstammen het eiland voor de kust, Martha's Vineyard, aangekocht. Deze zocht ingang niet via stamoudsten, maar via Indiaanse priesters. Mayhew wist een vertrouwensbreuk onder Indianen te bewerkstelligen in de medische en magische macht van priesters waardoor hij zijn 'bekerings-successen' boekte. In 1662 stichtte hij in Edgartown een kerk waar hij Hiacoomes bevestigde, de eerste Indiaanse predikant in presbyteriaanse kring in Noord-Amerika. Dat vond dus plaats nog

voordat Eliot een voorganger had opgeleid. Ook Mayhew Jr. had zich voor zijn missionaire optreden te verantwoorden aan de koloniale raad.

Eliots driestappenplan

In zijn missionaire optreden hanteerde Eliot een planmatige aanpak. Wie regelmatig als toehoorder in de samenkomsten present was en de geboden kon opzeggen, werd als een 'tweede-plan' christen of bekeerling aangemerkt. Deze status ging gepaard met aanvaarding van een sociale en ethische gedragscode. In drieërlei opzicht werd sociale verandering nagestreefd. De man-vrouw verhouding moest ten aanzien van de arbeidsverhoudingen op Engelse leest geschoeid: de man aan het werk en de vrouw in huishouden en gezinszorg. Voorts werd verbetering van seksuele gebruiken opgelegd. Indiaanse vrouwen mochten haar borsten niet meer ontbloten tijdens het zogen van kinderen. Puriteinse preutsheid werd ingevoerd. Het morele verval van het Britse rijk mocht zich immers in de kolonie niet herhalen. Tenslotte moest de Indiaanse haardracht wijken voor de Engelse mode. Indiaanse zeden waren 'uit den boze'.

Ieder kon als christen vervolgens een hoger plan bereiken, de staat van 'eerste rangchristen'. Deze fase werd catechetisch doorlopen door kennisverwerving van evangelie en geloofsleer. De derde stap volgde als intensivering van bekering door een emotionele demonstratie van zondebesef door schuldbelijdenis onder tranen. Puriteinen in Boston en Roxbury begonnen een discussie over de vraag of Indianen wel dezelfde diepte van ontroering en schuldbesef konden bereiken als kolonisten. Indiaanse bekeerlingen met politieke status konden kerkleider worden. Na het stappenplan als bekeringstraject te hebben doorlopen, werd hun opleiding erop gericht de ethische en sociale gedragscode onder stamverwanten in te voeren en streng te handhaven.

Kortom, voor de bekering van Indianen gold de wet uit het Oude Testament als opstap voor het evangelie en vervolgens was cultuuroverdracht voorbereiding voor de 'eigenlijke' bekering en kerkplanting. Met dat laatste had Eliot een politiek doel.

Eliots politieke opzet en visie

Als gemeentepredikant en vertegenwoordiger van het Britse rijk zocht Eliot Indianen niet slechts op in hun dorpen. Hij streefde ernaar deze gemeenschappen politiek om te vormen door het zwervend bestaan van Indianen te doen beëindigen. Daarom trad hij via stamoudsten bij hen binnen. Hij vroeg de koloniale raad aan bekeerde sachems politieke volmachten te verlenen om de sociale gedragscode door te voeren en hen in hun politieke gezag te steunen. Naar Mozes' volksorganisatie uit Ex. 18 stelde hij Indiaanse oudsten aan over tien, over vijftig en over honderd dorpelingen. Het dorpsgebied paalde hij met goedkeuring van de koloniale raad af tot een christelijk Indiaans rijksgebied. Zodra een dorps-

gemeenschap voor Christus gewonnen bleek, liet Eliot deze samenleving een plechtig verbond met God sluiten. Planting van de Indiaanse kerk naar presbyteriaans politiek model en puriteinse gedragscode gaf haar dus een kerkpolitiek bestaan. De kerk vertegenwoordigde het dorp en werd getypeerd als 'gebedsdorp' (Prayer Indians en Prayer Towns). Deze missionaire opzet werd gedragen door een politieke visie.

Eliot vereenzelvigde kerkvolk en natie zoals in Engeland en Schotland gebeurde. Hij concreteerde dat telkens door een plechtige verbondsluiting tussen God en Indiaanse stammen. Visionair zag hij daarin de vestiging van het rijk van Christus onder Indianen. Dat leidde tot gescheiden leefgemeenschappen van Indianen naast die van kolonisten, dus segregatie of politieke en sociale apartheid. Dit Indiaanse rijk werd gevestigd onder het gezag van christen geworden sachems. In zijn ogen verrees zodoende een nieuw millennium in Nieuw Engeland, het duizendjarige rijk van Christus. Dit noemde hij een vijfde monarchie, namelijk de regering van Christus als tegenwicht van het verdorven Britse rijk dat ineen zou storten. Met zijn missionaire inspanningen dacht hij op deze manier de wederkomst van Jezus te verhaasten. Hij wist zich daarmee acteur in dienst van God tot realisering van Gods verlossingsplan in de geschiedenis, de vestiging van een politiek-sociale heilsstaat in Amerika.

Zijn werk zou voorts de nationale bekering van Joden bevorderen. Indianen waren volgens hem afkomstig van de Joodse natie. Zij behoorden oorspronkelijk tot de na de ballingschap verloren geraakte Joodse stammen die in Perzische tijden niet naar het heilige land waren teruggekeerd. Via Azië waren ze uiteindelijk in Amerika terechtgekomen.

De Engelse regering in Londen begon Eliot te wantrouwen omdat hij een rijk van Indianen stichtte. Men vreesde opstand tegen het Britse rijksgezag. Hij trachtte dit te bezweren door de verklaring dat de Indiaanse gemeenschappen onder het rijksbewind van de Politieke Raad in de kolonie vielen. Zijn werk werd later vrijwel vernietigd, toen er in 1675 oorlog uitbrak tussen Indiaanse volken en kolonisten. Het is niet onmogelijk dat zijn missionaire benadering of zijn werk op enigerlei manier mede reden waren voor het oproepen van spanningen tussen kolonisten en sommige Indiaanse stamoudsten; zijn welbewuste politieke en sociale segregatiebeleid. Weinig christen Indianen overleefden in ieder geval deze oorlog. Eliot zelf stierf in 1690. Het ondergangssentiment en de drijfveer tot planting van een duizendjarig rijk, een millennium, keerden in presbyteriaanse kring in Schotland en Ierland naderhand steeds terug in de motivatie voor zendingswerk. Het vormt vandaag in presbyteriaanse kring het kader voor de discussie over de vraag of het 'prophetische calvinisme' al dan niet door de Verlichting is ingehaald en of het verlies daarvan in de zendingsmotivatie ertoe heeft geleid dat de aandacht verschoof naar een 'conversionist evangelicalism' waarbij de notie

van Gods handelen in de wereld wordt beperkt tot een accent op de individuele gelovige en innerlijke bekering. Dit mogelijk omdat de autonome mens sinds de negentiende eeuw meent dat een betere wereld maakbaar is zonder hulp van geloof en religie.

Samenvatting

In Canada of Nieuw Frankrijk bracht de Rooms-katholieke kerk evenals de Presbyteriaanse kerk in Nieuw Engeland Indianen destijds in aanraking met het christelijke geloof. Rooms-katholieke kerkleiders bedienden zich van de koloniale regering om de kerk onder Indianen te vestigen en hun cultuur te veranderen. Er was een duidelijk verband tussen verovering en zending. Presbyterianen draaiden de relatie tussen kerk en overheid om, de kerk was aan de regering ondergeschikt en politiek instrument in de realisering van Gods verlossingsplan. Voor Indianen gaf dit aan Eliots missie een politieke kleur. Presbyterianen gingen bovendien uit van de eenheid van elk volk, van Indiaanse stammen en dorpsgemeenschappen, alsook van de Joden als natie. Dat gaf voedsel voor de stichting van een nationaal rijk, meer dan een kerk van Indianen en kolonisten. De opbouw van zo'n christelijke Indiaanse dorpsgemeenschap verliep naar een 'top-down' model: van bovenaf kreeg de gemeenschap vorm door bekering van stamoudsten waarna de bekering van dorpelingen zou volgen. Daardoor werd een elitaire bekering in de hand gewerkt, dorpelingen volgden het bekeringstraject van hun leiders. Methodisch ging culturele verandering bovendien aan de confessionele of religieuze bekering vooraf. Culturele hulpverlening, educatieve en medische hulp, was opstap voor en beginfase van bekering. Aanvaarding van een sociale en morele gedragscode naar puriteinse normen en waarden was voorbereiding voor echte bekering. Deze laatste werd op een hoger plan getild door overdracht van Bijbel en geloofskennis en werd bereikt in een emotioneel getuigenis. Indiaanse kerkleiders werden erop getraind om de ethische gedragscode in Indiaanse gemeenschappen streng te handhaven met als gevolg een sterk accent op moralisering en disciplineren. De eindfase van deze missie trad in door een politieke kerkplanting. Indiaanse stamoudsten en kerkleiders sloten een verbond met de Here en realiseerden daardoor Christus' heilsrijk onder Indianen, door Eliot gestempeld als messiaans of duizendjarig rijk.

Nu we de karakteristieken van het missionaire werk van de Rooms-katholieke en de Presbyteriaanse kerk in een nieuwe wereld hebben uiteengezet, interesseert ons de vraag hoe Gereformeerde kerken vanuit Europa in een tijd van nieuwe perspectieven in West-Indië hun zendingsopdracht meenden te moeten uitvoeren. Dat zal ons in een derde artikel bezighouden.

Dr. L.J. Joosse is zendingshistoricus en predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-West.

Gereformeerd Kerkboek

gez. 122:

Kom uit de hemel tot ons neer

lied van de week

In het eerste rapport van deputaten Eredienst dat in de jaren negentig van de vorige eeuw verscheen, stond in een bijlage een 'Inhoudsopgave van de bundel 106 gezangen'. Die bundel, die nooit verschenen is, wilde laten zien hoe een uitbreiding van de gezangenbundel eruit zou kunnen zien. In het rapport was onder meer betoogd dat in de toenmalige gezangenbundel (1986) voor diverse christelijke feesten en andere bijzondere gelegenheden geen of nauwelijks gezangen voorhanden waren. Eén zo'n bijzondere gelegenheid was de bevestiging van ambtsdragers. Deputaten noemden hiervoor destijds het lied 'Kom uit de hemel tot ons neer' dat voor volgende week op het rooster staat.

J. Smelik ■

Jan Jansen

1 Kom uit de he-mel tot ons neer
en maak ons sterk in U, o Heer,
die al uw vij-an-den ten spijt
zult o-ver-win-nen, we-reld-wijd.

2 Zie allen die hier voor U staan,
dat zij hun weg met vreugde gaan -
de hemel laat geen mens alleen,
de engelen zijn om ons heen!

3 Dat zij uw volk, de honger moe,
op handen dragen, naar U toe,
om na verzoeking en woestijn
met overvloed gevoed te zijn.

4 Kom Vader, Zoon en Heilige Geest,
maak heel de wereld één groot feest,
en schenk ons vreugde in dit uur,
o bron, o brood, o vreugdevuur!

André F. Troost

De dichter van het lied is André Troost (1948), die als (jeugdwerk)predikant de gemeenten van Asperen, Ermelo en Zunderdorp diende. Ook was hij jarenlang voorganger in de Diensten met Belangstellenden in de Engelse Kerk aan het Begijnhof te Amsterdam. Op dit moment

is hij predikant van de PKN van Heusden aan de Maas. Hij promoveerde in mei 1998 op het proefschrift Dichter bij het Geheim. Leven en werk van Willem Barnard/Guillaume van der Graft. Bekendheid geniet Troost vooral door zijn pastorale publicaties (dagboeken etc.) en zijn liederen. Wat het laatste betreft: veel van zijn liederen werden opgenomen in Troosts bundel Zingend Gezegend uit 1995. Vijf jaar later verscheen een bundeltje met 50 nieuwe liederen: Adem van boven.

Tekst

Het lied 'Kom uit de hemel tot ons neer' werd voor het eerst gepubliceerd in de bundelreeks Zingend Geloven, en wel in deel 4 (nr. 35) dat in 1991 verscheen. In de 'Toelichtingen van de dichters bij de liederen' schrijft Troost over dit gezang:

"Lied, gemaakt voor de bevestiging van ambtsdragers in de gemeente, aan het begin van het nieuwe jaar. Geprekeerd werd over de verzoeking in de woestijn, over engelen die Gods beminden op handen dragen, naar het oude woord uit psalm 91."

Uit deze toelichting kan afgeleid worden dat het lied geschreven is voor zondag Invocabit, de eerste van de zes zondagen in de veertigdagentijd. Op die zondag wordt het verhaal over de verzoeking van Jezus in de woestijn (Matt. 4:1-11) gelezen. Als lezing uit de nieuwtestamentische brieven wordt gelezen uit 2 Korintiërs 6:1-11, waar Paulus spreekt over ambtsdragers ('Gods medewerkers', gezanten). Vanuit deze gegevens blijkt dus ook dat het werk van

ambtsdragers, waarover het tweede couplet van het lied gaat, zoals Troost zelf aangeeft, eigenlijk als vanzelf voortvloeit uit de lezingen van zondag Invocabit.

In het derde couplet treffen we de verwijzing aan naar Psalm 91 vers 11 en 12, waar gezongen wordt over de engelen die over je waken en je op handen dragen.

Naar analogie van Christus' verzoeking in de woestijn spreekt Troost in dit couplet over Gods volk die momenteel ook in de woestijn leeft en daar verzocht wordt. Het lied krijgt vanaf dit couplet ook een duidelijke eschatologische lading. In het slotcouplet wordt gebeden om de voltooiing van deze wereld, waarbij bijbel passages doorklinken als Jesaja 25:6-12 waar geprofeteerd wordt over het feestmaal dat de HEER op Sion zal aanrichten voor alle volken. De voorlaatste versregel 'en schenk ons vreugde in dit uur' geeft aan dat die machtige en blijde toekomst ook al het samenzijn van de gemeente op dit moment mag stempelen.

Zoals uit het bovenstaande duidelijk geworden zal zijn, kan het lied gezongen worden bij bevestiging van ambtsdragers. Maar juist omdat Troost in strofe 2 niet heel expliciet ambtsdragers of hun werkzaamheden noemt, is het lied breder inzetbaar. Het zou bijvoorbeeld ook gezongen kunnen worden bij een openbare geloofsbelijdenis.

Melodie

De melodie is gecomponeerd door Jan Jansen. Hij werd geboren in 1946 en studeerde aan het

Utrechts Conservatorium orgel bij Cor Kee, piano bij Gérard van Blerk en clavecimbel bij Lenie van der Lee. In 1970 behaalde hij de Prix d'Excellence voor orgel. Sinds 1987 is hij organist van de Domkerk te Utrecht.

Jan Jansen maakte een groot aantal cd-opnamen, waaronder een opname van alle orgelwerken van Felix Mendelssohn Bartholdy. Sinds een aantal jaren is hij ook vooral bekend als vader van de violiste Janine Jansen.

Zijn melodie bij het lied van Troost is vrij nauw verwant aan het melodietype dat we uit het Geneefs psalter kennen. Wel valt op dat de melodie aan het einde van de regels geen rusten bevat. Dit betekent dat het tempo zodanig genomen moet worden dat er een natuurlijke ruimte tussen de regels ontstaat om even vlot adem te halen. De tijd om adem te halen kan 'afgesnoept' worden van de laatste noot van de regel.

De melodie staat in a-mineur, of beter: a-aeolisch. Karakteristiek voor de melodie is dat de eerste twee regels overheerst worden door een dalende beweging, en de regels 3 en 4 door een stijgende: het lied/gebed stijgt omhoog en er wordt gevraagd of God wil nederdalen. Het ritme van regel 1 is gelijk aan die van regel 3. Evenzo is het ritme van regel 2 gelijk aan de slotregel.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn.

HOOFDREDACTEUR:
Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:
Dr. E.A. de Boer

OVERIGE REDACTIELEDEN:
Dr. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:
J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

**BESTUURSLEDEN STICHTING
DE REFORMATIE:**
A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:
Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur
per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

**ADMINISTRATIE EN
ADVERTENTIES:**
Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:
€-49,95 per jaar
studenten €-19,50;
buitenland €-130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers €-1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy
cd-rom verkrijgbaar bij de
Chr. Blindenbibliotheek voor
blinden en slechtzienden. Tel.
(0341)-565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):
J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: €-0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Verloren jaren?

In het Nederlands Gereformeerde *Opbouw* schrijft Bob Wielenga over de veranderde verhouding tussen de Vrijgemaakten en de Nederlands Gereformeerden:

T. Groenveld ■

Vanuit deze jongste ontwikkelingen bezien, lijken de jaren van kerkstrijd in de vorige eeuw verloren jaren.

Natuurlijk ging het wel ergens over toen! Over ruimte binnen de kerk; over de plaats van de kerk in de wereld. Maar waren het geen verloren jaren? In de jaren 1960 stonden we aan de grenzen van een nieuw tijdperk in de geschiedenis van ons land. De secularisatie zou genadeloos toeslaan en sindsdien leven we in een andere wereld. De krachten die we nodig hadden om kerk te zijn in dat nieuwe tijdperk, werden verteerd in een binnenkerkelijke strijd. Daar staan we aan beide kanten van de breuk schuldig aan! Als we zien waar we nu zijn als zusterkerken, lijken het verloren jaren te zijn geweest. Gods Koninkrijk had niet veel aan ons, toen.

In Numeri 13-14 lezen we over het volk Israël dat weigerde het beloofde land binnen te

gaan. Vrees, kleingeloof, koppigheid: van alles speelde een rol in die weigering. Ze verspeelden de kans die God hun toen bood. En zo begonnen Israëls verloren jaren in de woestijn. Op slechts één punt. Israëls verloren jaren worden door profeten als Hosea positief geduid. Het werden jaren waarin Israël gehoorzaamheid leerde, afhankelijkheid van God praktiseerde, en groeide in geloof.

Verloren jaren leveren soms winst op. Ze blijven verloren, de kansen werden niet benut. Maar toch, zouden we samen als Vrijgemaakten en Nederlands Gereformeerden onze verloren jaren niet eens kunnen herwaarderen? Wat hebben we toen geleerd waar we nu onze winst mee kunnen doen in Gods koninkrijk?

Ds. Tonnis Groenveld is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont in Roodeschool.

Vereniging Evangelisatie en Recreatie

Op 10 februari aanstaande organiseert de vereniging Evangelisatie en Recreatie de jaarlijkse Springmeeting. Op deze dag kunt u veel te weten komen over het werk van E&R. Daarnaast wordt er gesproken over het thema Wassen Beelden: een wassen beeld lijkt op je, maar is toch ook anders dan jij. Zo ben jij ook een beeld van God. Bert den Hertog van IFES Nederland zal hierover met ons nadenken. Verder is er op deze dag ook veel ruimte voor zang.

De Springmeeting vindt plaats in het Guido de Bres scholengemeenschap, Paladijnenweg 251 te Amersfoort. Vanaf 10.00 uur bent u welkom, het programma start om 10.30 uur.

Kijk op www.eenr.nl voor meer informatie

Lindeboom instituut lanceert nieuwe website

Beschermwaardigheid van het leven krijgt steeds meer belangstelling.

Het Lindeboom instituut, centrum voor medische ethiek, is met een geheel vernieuwde website begonnen met internet in te zetten als strategisch communicatiemiddel.

De website biedt een schat aan informatie voor alle doelgroepen zoals artsen, verpleegkundigen, predikanten, ouderlingen, studenten, lotgenoten, wetenschappers en andere geïnteresseerden. Het is zelfs mogelijk om via de website per sms een gift te doneren.

De site is te vinden via het adres

www.lindeboominstituut.nl

Samenkomsten Ameland 2007

Ook dit jaar gaat de Commissie Ameland van de Geref. Kerk van Blije-Holwerd D.V. vanaf Goede Vrijdag 6 april 2007 tot en met zondag 28 oktober 2007 zondagse samenkomsten organiseren in Nes en in Hollum op Ameland. De commissie wil er met klem op wijzen dat de bereidheid **om vóór te gaan, vooral in het voor- en naseizoen** moet toenemen, anders zien wij ons genoodzaakt om samenkomsten te moeten **annuleren** en alleen nog samenkomsten te houden op **bijzondere feestdagen, in het hoogseizoen** en in de **herfstvakantie**. Als wij Amelandse vakantiegangers de schouders eronder willen zetten, uit dankbaarheid voor de vrijheid en de mogelijkheden die onze Hemelse Vader ons geeft, mag het gebrek aan voorgangers niet voorkomen. Graag z.s.m. opgave van predikanten en broeders die op vakantie gaan naar het eiland, of een langere periode op het eiland verblijven en bereid zijn om voor te gaan in de samenkomsten. **Voor de maanden april, mei en juni, graag voor 31 maart opgeven bij de secretaris van de commissie: J.Holtvoort, Weegbree 55, 7711 NB Nieuwleusen. Tel: 0529-485523.) Bgg: 06-12596311, email: j_holtvoort@hetnet.nl** Dan kunnen de roosters voor het voorseizoen gereed gemaakt worden en de publicatieborden t/m juni worden bijgewerkt. Resterende maanden zijn ook welkom.

Graag zou de Cie. Ameland van de broeders en zusters die in het voor- en naseizoen op Ameland verblijven een reactie willen wat zij er van vinden om de maanden april, mei, juni, september en oktober in Ballum in de Doopsgezinde kerk samenkomsten te houden, om de afstand gelijk te verdelen, omdat Ballum er tussenin ligt. Het blijkt steeds meer dat kerkgangers uit Nes moeilijk naar Hollum komen, en omgekeerd, vooral als ze op de fiets aangewezen zijn. **Graag uw reactie z.s.m. aan de secretaris.**

Samenkomsten Terschelling 2007

Al vele jaren worden op zondag op Terschelling samenkomsten gehouden voor vakantiegangers en anderen. Gezien het grote aantal bezoekers uit eigen en andere kerken, mogen we stellen, dat dit door velen gewaardeerd wordt.

De Stichting Gereformeerde Vakantiesamenkomsten Terschelling (SGVT) heeft als doel de organisatie van deze samenkomsten te verzorgen en zal dat D.V. ook dit jaar weer op zich nemen.

Eerste Paasdag (8 april), wekelijks vanaf begin mei tot begin september en in de herfstvakantie willen we graag iedere zondag 2 samenkomsten houden in gebouw ET10 in Midsland. Voor elke samenkomst is echter iemand nodig die de leiding op zich wil nemen en een preek wil lezen of houden.

Daarom onze oproep: wil iedere predikant of broeder, jong of oud, die van plan is op Terschelling te verblijven en bereid is één of meerdere keren een samenkomst te leiden contact met ons opnemen? In de praktijk is het eventueel mogelijk, op één dag heen en weer te reizen naar Terschelling. Daarover overleggen we graag met u.

Als u het belangrijk vindt om ook op Terschelling 's zondags samen met broeders en zusters naar Gods Woord te luisteren, overweeg dan serieus hieraan zelf ook een bijdrage te leveren. Ervaring met preeklezen maakt het zeker makkelijker, maar is geen voorwaarde.

En ga er niet bij voorbaat van uit, dat een ander het wel zal doen of dat veel beter kan, of dat u hiervoor te oud dan wel te jong bent, want dan loopt u de kans, dat u voor een dichte kerkdeur komt te staan! (Wat helaas vorig jaar enkele keren voorgekomen is).

Broeders, laat (van) U horen!

Voor reacties of informatie: H.C. Kammeraat, Groene Zoom 18, 2811 VJ Reeuwijk, tel. 0182-393521, email: h.c.kammeraat@planet.nl

Amersfoort-Hoogland - beroepen: P.P.H. Waterval te Krimpen aan den IJssel
Pretoria-Maranata (zendingswerk Vrije Gereformeerde Kerk) - **beroepen:** T. de Boer te Amersfoort-Zuid
Gramsbergen - beroepen: A.S. de Vries te Curaçao
Roden - beroepen: A.S. de Vries te Curaçao
Amersfoort-Nieuwland - beroepen: C. Beiboer te Hattem-Noord

Eemdijk - beroep aangenomen: Kandidaat A.G. Hagg te Kampen, die bedankte voor Vrouwenpolder, Lutten, Doesburg en Doetinchem, Marknesse en Nagele

Generatie Y

Onlangs vond in Utrecht weer de 'Winteracademie' plaats van een aantal studentenverenigingen (o.l.v. het Internationaal Christelijk Studiecentrum). Het thema was de 'Generatie Y', d.w.z. de generatie van de twintigers, de eerste leeftijdsgroep die met de computer opgegroeide en nu bezig is haar weg op de arbeidsmarkt te vinden. De vraagstelling van de 'Winteracademie' luidde hoe deze 'snelle' generatie Godgericht kan zijn. Ik was gevraagd als inleiding een cultuurfilosofische plaatsbepaling te geven. Het leek me goed een stap terug te doen en eerst maar eens het verschijnsel van het denken in generaties onder de loep te nemen.

S. Griffioen ■

Generaties

Hoe denkt de Bijbel over generaties? Misschien is wel het belangrijkste van het bijbelse onderwijs dat het generaties onderscheidt zonder de historische samenhang los te laten. Ik hoop te laten zien dat het huidige generatiedenken historische verbanden opoffert aan de gelijktijdigheid van de generatiegenoten en daarmee Godgerichtheid met een al tot een probleem maakt.

Letten we op Psalm 24: 'Wie mag de berg van de HEER bestijgen?... Wie reine handen heeft en een zuiver hart... Zegen zal hij ontvangen van de HEER... Dat valt ten deel die U zoeken.' De vertaling van 1951 had in de laatste regel: 'dat is het geslacht van wie naar Hem vragen'; de King James brengt ons nog dichter bij het onderwerp, want vertaalt: 'such is the generation of those who seek Him.' 'Generatie' staat hier voor een stam, de verzameling van nakomelingen uit verschillende perioden, die via een gemeenschappelijke oorsprong (hier hun Godgerichtheid) onderling verbonden blijven. Het is interessant bij zo'n onderwerp naar vertalingen te kijken uit een cultuurkring waarin verwantschaprelaties met grote precisie precies worden onderscheiden. De gangbare Chinese vertaling (de zgn. Union-vertaling) spreekt van 'de clan van degenen die Jehova zoeken'. Je ziet hier mooi dat het zoeken van God mensen door de tijd heen verbindt en dat de zegen daarvan sporen door de tijd trekt.

Intussen onderscheidt het bijbelse onderwijs generaties ook onderling. Denk aan wat de Tien Woorden ons over de ongerechtigheid van vaders voorhouden die tot in het derde en vierde geslacht aan kinderen wordt bezocht. Generaties worden nu onderscheiden: het vierde, niet het vijfde geslacht, enz. De Union-vertaling blijkt ook hier de betekenisnuance te pakken, want die gebruikt een term die een periode (of een dynastiek tijdperk) afgrenst ten opzichte van een volgende of voorafgaande. Dat is ook het geval in Psalm 49 waar het van de rijke dwaas heet dat die zich bij de generatie van zijn vaders zal voegen die nooit meer het licht zien.

Wat me treft, is die twee-eenheid van onderscheid en samenhang. Er is onderscheid; elke generatie staat voor eigen opgaven, en kan daarom ook een eigen levensbesef ontwikkelen. Ook is er samenhang, want wat die opgaven zijn, hangt in hoge mate af van wat vroegere geslachten na lieten. In het spreken over 'generatie Y' overweegt daarentegen de gelijktijdigheid. De voorafgaande generatie - de 'generatie X' - wordt aan de vergetelheid prijsgegeven, en over komende generaties vernemen we nog minder. Kan bij zoveel verschraving nog zinvol naar Godgerichtheid worden gevraagd?

Ontkoppeling

De ontkoppeling van heden en verleden stamt niet vandaag of gisteren. In de laatste decennia van de 19^e eeuw tekent ze zich al af. Het eerste voorbeeld dat ik kon vinden, is van Wilhelm Dilthey, historicus en filosoof, en dateert van rond 1875 (Historisch Wörterbuch der Philosophie, onder 'Generation'). Hij zal wel de eerste zijn geweest die 'generatie' exclusief als een verband tussen tijdgenoten bepaalde.

De gemeenschappelijke afstamming zoals die van clan-genoten verdwijnt hier uit het zicht. In plaats daarvan zijn het bij Dilthey van buiten komende lotgevallen zoals oorlogen e.d. die gezamenlijk beleefd worden en zo een amorfe verzameling van mensen tot generatiegenoten smeden. (Dit komt ons niet onbekend voor, gewend als we zijn aan hoe in onze tijd gebeurtenissen zoals de 'Val van de Muur' of de 'Elfde September' door opiniemakers tot samenhangstichtende factoren van een nieuw tijdperk worden gemaakt.)

Het nieuwe generatiebegrip raakte aan het einde van de 19e eeuw in zwang als drager van een nieuw levensbesef: de voornaamste ingrediënten, in wisselende samenstelling, zijn de hypergevoeligheid van de fin de siècle, de cultus van het schone, het vasthouden (al is het maar een moment) van het vlietende leven, enz. Maar misschien

was het wel meer het negatieve dat samenhang gaf: het afscheid van de eeuw van de vaders met hun victoriaanse moraal. De 'Bloomsbury groep' en Stefan George met zijn volgelingen komen voor de geest; ook onze 'Tachtigers' en een Lodewijk van Deyssel.

Een curieus voorbeeld is een boek dat in het begin van de jaren '30 van de vorige eeuw populair werd: Frank Matzke, *De jeugd getuigt: zo zijn wij!* Dat uitroepteken is typerend: het tekent de zelfbewuste manier waarop de 'generatie' zich presenteert: hier zijn we! Alsof alles wat er eerder was en later zal komen er even niet meer toe doet (terwijl, o, ironie, de Hitlerjugend al achter de coulissen stond), en dat steeds in het besef dat het maar even duurt. Zie Matzkes slotwoorden: "Wij zijn slechts een golf in de stroom, die zonder begin en zonder einde is, wiens wezen stromen is en anders niet. Maar deze ene golf, onze golf, is nu boven. Een wijle zweeft ze en heeft rondom slechts dalen. Deze wijle is ons gegeven." (Arnhem, 1932, p. 250).

Generatie Y

'Generatie Y' lijkt met het zojuist genoemde niet veel gemeen te hebben. Toch bestaat er op dieper niveau verwantschap. Ik wijs op de ingebouwde discontinuïteit met het verleden: de Amerikaanse demografen en trendwatchers die de 'Generatie Y' op de kaart hebben gezet, roepen om het luidst dat de tijd van 'Generatie X' definitief voorbij is. En daar zijn de Centrale Gebeurtenissen: de Internet encyclopedie (*Wikipedia*) noemt in het artikel over dit onderwerp uitdrukkelijk de 11^e september als samenbindende factor. Deze Gebeurtenis wordt op de achtergrond geplaatst als een externe factor zonder innerlijke relatie tot de aan de 'Generatie Y' toegeschreven mentaliteit; ik merk althans niets van een besef van de broosheid van het leven. Er zijn nog twee factoren die op vergelijkbare wijze op de achtergrond werkzaam worden geacht. In de eerste plaats de computer, die er altijd al was toen deze twintigers opgroeiden. In de tweede plaats de ouders die in de opvoeding vooral op voorbereiding op de arbeidsmarkt zijn bedacht. Computers en ouders: wat ze verbindt, is hun bestendige beschikbaarheid.

computers en ouders: wat ze verbindt, is hun bestendige beschikbaarheid

Hoe moeten we nu dit alles beoordelen? Men zal zeggen dat de Twintigers maar voor een klein deel aan het geschetste beeld beantwoorden. Hoeveel zijn er niet voor wie de computers en de ouders niet klaarstonden? Mijn antwoord is: jawel, maar dit bezwaar geldt algemener van het moderne generatiebegrip. Omdat het principieel onhistorisch is, is het genererende principe (d.w.z. dat wat samenhang sticht) altijd iets dat door een minderheid geclaimd wordt, danwel in een minderheid wordt geprojecteerd. Maar, zo kan men vervolgens tegenwerpen, degenen die wel min of meer aan het beeld beantwoorden, zijn toch altijd nog mensen zijn van vlees en bloed? Dat is inderdaad waar. Ouders die braaf het bed voor de kinderen spreidden, hebben vroeg of laat zelf zorg nodig, en dan zijn het de kinderen die van de ene op de andere

dag veranderen in mantelzorgers. Zo zijn het stellig ook mensen van vlees en bloed die computers gebruiken. Het kan wel zijn dat de computer voor jongeren zo vanzelfsprekend is geworden dat het gebruik ervan geen gedeelde ervaring genereert en dus weinig tot samenhang bijdraagt. Let er maar eens op hoe studenten met een laptop in één hand van werkplek naar werkplek balanceren. De nonchalance is hun manier van toe-eigening van nieuwe technologie.

Dus? Toch meen ik dat met 'generatie Y' wel degelijk iets wordt geraakt. Overal zie je tekenen van een taal die op het beeld van deze generatie is afgestemd. Bij wijze van voorbeeld. In de mensa van een universiteit lagen kort

en wat nog moeilijker is: leren luisteren

geleden voor het meenemen verschillende nummers van een glossy tijdschrift over China, *The China Connection*, een uitgave van de Nederlandse Kamer van Koophandel in China. De Nederlandse consul-generaal had zelf ook een bijdrage aan één der nummers geleverd met de kenmerkende titel: 'China is fabulous, so much happening here'. Kenmerkend, want in de taal van dit soort van tijdschriften laten zich alleen maar dingen weergeven die uitdagend, opwindend en fantastisch zijn. Pas na zoeken, komt men kortere berichtgeving tegen over stagnatie en achteruitgang in bepaalde sectoren. Over de ontstellende vervuiling van de grote rivieren vond ik niets. De Chinezen die op de vele foto's staan afgebeeld weten wel beter, maar spelen het spel mee. Het kan best zijn dat de schrijvers voor een deel zelf mantelzorgers zijn, of niets met computers hebben, ten diepste niet van glamour houden, en/of in het privéleven Godgericht zijn. Het punt is dat dit alles niet of nauwelijks in het taaleigen van dit soort van bladen tot uitdrukking kan komen. Het is reëel onvermogen. Herbert Marcuse sprak in zijn Eendimensionale mens van 'het gelukkige bewustzijn'; Klaas Schilder van een 'dansen op de vulkaan' (*Openbaring van Johannes en het sociale leven*, 3e druk, XII: 'olie en wijn').

Herstel

De opgave voor 'Generatie Y' lijkt me reïntegratie, verbinding met andere geslachten, achter de zgn. samenhangstichtende factoren teruggaan naar de echte bronnen, herinvoering in de tijd, de kunst van het langzame lezen weer aanleren. En wat nog moeilijker is: leren luisteren; en dit: nooit en nimmer verwachten dat Woordverkundiging de banen van gecomputeriseerde informatieuitwisseling gaat volgen.

En ook dit: computers en ouders bezitten als niet-bezitter. Het is geen geringe opgave want generatieverschillen kunnen reëel zijn. Waar de historische samenhang weer beleefd wordt, kan de vraag naar Godgerichtheid opnieuw worden gesteld.

Prof. dr. Sander Griffioen is emeritus hoogleraar filosofie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

KOSTBAARHEDEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Weet u wat een
avondmaalstel waard is?
Donatus wel.

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Geef Red een Kind deze kinderen een kans

Nidhi - 7 jaar

Subburaj - 6 jaar

SponsorKind De ouders van Nidhi en Subburaj zijn straatarm. Ze verdienen niet genoeg om voor hun gezin te kunnen zorgen. Zonder u kunnen Nidhi en Subburaj niet naar school. Met uw hulp kunnen wij hen een dagelijkse maaltijd geven en krijgen zij onderwijs. Samen met u geven we hen de kans op een goede toekomst. Nidhi en Subburaj zijn geen uitzondering. Help ons helpen. Dat kan al voor € 22,50 per maand.

Voor meer informatie: www.redeenkind.nl
Tel. 038 - 460 46 48 • E-mail: info@redeekind.nl

Verschijnt binnenkort

HANDBOEK GKV 2007

Met jaaroverzicht van
2006 door ds J.H. Kuiper

€ 11,50

Vanaf maart bij de boekhandel
of bestel via internet:
www.gkvhandboek.nl